

Matka yli mielen meren

Tekijä Harri Kuusisaari -
2018-11-18

Mustan veden yli -kamarioopperan tehoa lisäsi se, kun soittajat ja laulajat olivat kompaktisti samassa tilassa, veneessä meren yli. Valot loivat vaihtuvia tunnelmia ja näkyjä. Kuva Arja Alho

Siuntion Lux Musicae -festivaalia sopii onnitella pienen kunnan suuresta teosta. Se tuotti kantaesitykseen vangitsevan uuden kamarioopperan Mustan veden yli. Lauri Kilpiön musiikki ja Johanna Venhon libretto luotasivat pakolaisten matkaa yli pelkojen ja unelmien meren.

Siuntion Lux Musicae on löytänyt persoonallisen ilmeen, jossa vuoden pimein vuodenaika ja musiikin valo asettuvat toisiaan vastaan. Intiimit ja tunnelmalliset konserttipaikat ovat osa sen viehätystä. Kamariooppera *Mustan veden yli* esitettiin Borgvikin nuorisotalolla, joka on historiansa aikana palvellut mm. neuvostosotilaiden elokuvateatterina. Sinne on pimeässä vähän löytämistä, ja julkiset yhteydet ovat heikot, mutta reissu kannatti.

Aleksis Kivi asui Siuntiossa, ja tätä yhteyttä festivaali ja oopperan tekijät halusivat muistaa ottamalla libreton perustaksi Aleksis Kiven *Lintukoto*-runoja. Ne soivat nauhalta kohtausten välissä ja paikoin myös fragmentteina Venhon tekstiin sulautuen. Niiden unelmamaailma saa kontrastikseen kylmän todellisuuden, jossa kaksi pakolaista, mies ja nainen, lähtevät vaaralliselle merimatkalle Välimeren yli uuden kodin toivossa.

Vaikka teema on siis päivänpolttava, se etäännyy oopperassa yleispäteväksi. Taivaanrannan tavoitteluun ja parempaan kurkotteluun liittyy alitajunnan heijasteita – myrskyävä ja pohjaton meri on barokkioopperoista alkaen ollut pelkojen ja ahdistusten symboli.

Dialogeissa Venhon libretto on pelkistynyttä, ja vaikka sisällöllinen yhteys Aleksis Kiven runoihin onkin etäinen, tyyllillisesti ne sopivat hyvin yhteen luoden eri tasoja. Teos on lyhyt, 50-minuuttinen, ja libreton lukaisee nopeasti ennen esitystä. Siksi tekstistä selvää saaminenkaan ei ollut sellainen ongelma kuin kotimaisissa oopperoissa usein.

Lauri Kilpiön musiikki heijastelee tekstiä rikkaasti ja moniulotteisesti. Soittimisto on pieni –piano, klarinetti (+basso-), sello ja lyömäsoittimet – mutta se soi kuin orkesteri ikään. Muusikoilla on koko ajan kädet täynnä työtä, ja fyysinen läsnäolo nosti heidät ikään kuin oopperan abstrakteiksi henkilöiksi laulajien rinnalle.

Kilpiö on oppinut tärkeän oopperasäveltäjän taidon: abstraktien konstruktoiden sommittelu ei riitä, vaan musiikissa on oltava näyttämöllistä karaktääriä ja tunneilmaisua. Nämä yhdistyivät modernistiseen sävelkieleen saumatta.

Soitinosuuksissa on meren ja pelkojen pyörteitä, lyyrisiä unelmia, ahdistuneita muistoja ja maagisia näkyjä, joista yksi on saaren ilmaantuminen matkalaisten eteen. Tekijöiden mielessä se on assosioitunut Arnold Böcklinin symbolistiseen maalaukseen Kuoleman saari.

Myös musiikinhistoriallisia viitteitä voi halutessaan löytää, mutta ne eivät pompi eteen. Vaikka musiikillista tapahtumaa on riittämiin, Kilpiö on silti säilyttänyt läpikuultavuuden, jossa jokaisella soittimella on oma roolinsa.

Ooppera jakautuu selkeisiin draamallisiin kaarroksiin, ja säveltäjä soveltaa myös johtoaihetekniikkaa. Nauhaosuuksien taustalla soi tunnelmallinen linnun viserrys. Aktiiviset rytmijaksot hämärtyvät hetket vuorottelevat.

Paikoin roolihenkilöt erkaantuvat tarinasta unenomaisella tasolle. Miehen ja naisen välinen eri tulee esiin jo alussa: miehen osuudessa on hermostunutta energiaa, kun taas nainen elää enemmän sisäisessä todellisuudessa, jonka häilyvyyttä korostavat mikrointervallit.

Naisen osuus on habitukseltaan laaja, ja sopraano **Tuuli Lindeberg** toteutti sen erinomaisesti, Hänen intervallitarkkuutensa oli erehtymätön niin laajoissa hyppyissä kuin pienissä hivutuksissa, ja linjojen kirkkaus teki melkein transsendentaalisen vaikutuksen.

Baritoni **Jussi Lehtipuu** syöksyi roolinsa tunteisiin kiivaasti mutta osasi myös rauhoittua eteerisissä jaksoissa. Ääni soi kuitenkin hieman epätasaisesti.

Taavi Oramo johti kokonaisuuden tarkasti, ja muusikot tekivät paneutuvaa työtä. Lyömäsoittaja **Antti Ohenojan** nopeita soitinvaihdoksia oli jännittävää seurata, ja skaala ulottui rytmykityksestä sointimaisemiin. Klarinetisti **Mikko Raasakka** sai tehoa toistuviin, korkeasta rekisteristä lähteviin juoksutuksiin, ja sellisti **Markus Hohti** ja pianisti **Emil Holmström** loivat musiikille vääjäämättömän,, tummasävyisen poljennon.

Raija Malka oli ohjannut ja visualisoinut oopperan pelkistyneesti ja vahvan tunnelmallisesti. Valot olivat keskeisessä roolissa dramaturgisten ilmeisen vaihdoksissa. Teoksen loppu jää avoimeksi, mutta visuaalinen ratkaisu viittaa positiiviseen päin.

Mustan veden yli olisi kompaktiutensa vuoksi helposti saatavissa kiertämään myös muualla. Toivottavasti muut festivaalit tarttuvat tilaisuuteen.

Harri Kuusisaari